

RAPPORT 2020:4
ANTIKNVARISKT UTREDNING

Guö värdshus-

Kulturhistorisk utredning

Fastigheten Guö 1:38, Karlshamns kommun, Äryds socken, Blekinge län

LEIFH STENHOLM

Kulturdoktorn AB, Alviksvägen 76, 167 53 Bromma,
leifh.stenholm@kulturdoktorn.se

Innehåll

Redogörelse för ärendet.....	3
Kulturhistorisk bakgrund.....	3
Antikvarisk bedömning	4
Antikvarisk utvärdering	4
Möjligheter och förutsättningar	5
Värdekärnor	5
Förslag	6
Alternativ användning.....	6
Fotobilaga	7

Redogörelse för ärendet

Fastighetsägaren Anders Althin har genom sitt bolag gett Kulturdoktorn AB i uppdrag att utföra en kulturhistorisk utredning av fastigheten Guö 1:38, Åryds socken, Karlshamns kommun. I uppdraget ingår även att göra en kulturhistorisk bedömning av värdshusbyggnadens status.

Avsikten är att resultatet från den kulturhistoriska utredningen ska utgöra diskussions- och planeringsunderlag inför omgestaltning av fastigheten i samband med exploatering och byggnad av radhus.

En första besiktning av fastigheten och värdshusbyggnadens exteriör genomfördes 2018-08-14.

Följande arkivmaterial har använts:

- Fornminnesregistret, FMIS
- Byggnadsregistret, Riksantikvarieämbetet
- Blekinge museum
- Länsstyrelsen
- Byggnadsminnesregistret
- Riksintresseområden för natur- och kulturmiljövård

Excerpering har även gjorts av vissa äldre kartmaterial.

Avstämning har dessutom skett med Karlshamn kommuns planarkitekt Emmy Wallmark.

Sammanställning och rapportering över detta arbete har redovisats i Kulturdoktors rapport 2018:7.

Sedan dess har projektet utvecklats så att ambitionen numera även är att undersöka möjligheter och förutsättningar att bevara värdshusbyggnaden och bygga om den för annat ändamål.

Kulturdoktors uppdrag har därför vidgats till att identifiera och lyfta fram byggnadens arkitektoniska och kulturhistoriska värdekärna så att dessa kan beaktas vid denna process. Mot bakgrund av detta har en fördjupad studie och analys av såväl fastighetens som värdshusbyggnadens värdekärnor gjort.

Samråd på plats genomfördes 2020-01-31 tillsammans med projektets representant Jonas Gustafsson. Vid detta tillfälle besiktigades även byggnadens interiör. Härefter har avstämning gjorts med projektets arkitekt Jonas Lloyd. Vid detta tillfälle diskuterades vad som bör beaktas för att nå ett gott helhetsresultat.

Kulturhistorisk bakgrund

Guö vid Guövik räknades under äldre tid till de mindre lastageplatser varifrån kustbönderna bedrev handel och sjöfart med egna fartyg. Denna verksamhet, som ofta tycks ha undandragit sig centralmaktens insyn, har åtminstone under 1500- och 1600-talen utgjort en kommersiell motvikt till städerna och deras privilegierade köpmän. I ett kungligt privilegiebrev från 1568 tilläts bönderna i Blekinge bl a att exportera timmer och

importera spannmål. Några spår av denna verksamhet kan inte konstateras på den aktuella fastigheten.

Värdshusbyggnaden är uppförd på en markant höjd med vida utsikt över fjärden. Byggnaden, som utgör ett välkänt landmärke, är en välkänd institution med betydande symbolvärde för bygden och dess identitet.

Under 1900-talets senare del omvandlades verksamheten till en konferensanläggning och fastigheten kompletterades med annex för övernattnig. Denna verksamhet är emellertid nerlagd sedan flera år tillbaka. Under senare år har anläggningen periodvis fungerat som flyktingmottagning.

Idag saknar anläggningen användning. Möjligheten att återuppta och driva verksamheten som värdshus bedöms ur ekonomisk synpunkt som omöjlig.

Antikvarisk bedömning

Kulturhistorisk sett knyter värdshusbyggnaden an till den grupp av stora påkostade och rikt utsmyckade träbyggnader som ofta går under benämningen "grosshandlarvillor". Dessa uppfördes som sommarbostäder eller s k societetshus under företrädesvis 1800-talets senare del på natursköna platser och välrenommerades badorter utmed våra kuster.

Guö värdshus, eller gästhem som det ursprungligen kallades, har sedan det uppfördes år 1895 genomgått flera om- och tillbyggnader.

Redan 1939 skedde den första stora förändringen. Därefter har huvudbyggnaden underkastats flera om- och tillbyggnader, vilka syftat till att öka byggnadens yta och höja dess bruksvärde. Dessa har emellertid genomförts på sådant sätt att byggnadens arkitektoniska värde starkt reducerats.

Byggnaden har således förlorat en stor del av sina arkitektoniska uttryck och berövats flera av sina värdefulla snickerier och andra karaktäristiska byggnadsdetaljer. Fasaden upplevs därför, i förhållande till sin ursprungliga gestaltning, som eklektisk och oartikulerad. Trots detta bedöms byggnadens exteriör vara i sådant skick att det är fullt möjligt att återerövra dess ursprungliga estetiska, arkitektoniska och kulturhistoriska värde.

Antikvarisk utvärdering

Värdshuset representerade då det uppfördes, den grupp av rikt artikulerad träarkitektur, som fungerade som sommarbostäder, societetshus och gästhem. Dessa uppfördes i regel på natursköna platser och välrenommerade badorter och representerar den framväxande turismen.

De omfattande om- och tillbyggnaderna, som genomförts i omgångar, reducerar värdshusbyggnaden kulturhistorisk och arkitektoniska värden starkt.

Fastigheten ligger utanför detaljplanlagt område. Formell skyddsklassning saknas. Byggnader som har arkitektoniskt och/eller

kulturhistoriskt värde omfattas dock av ett generellt skydd av Miljöbalken och Plan- och bygglagen.

Delar av fastigheten berörs av strandskydd.

Länsstyrelsen bedömer allén som löper utmed vägen samt några större karaktärsträd i anslutningen till fastigheten som skyddsvärda.

Möjligheter och förutsättningar

Diskussion förs om möjligheterna att bygga om vårdshusbyggnaden så att den kan användas för annat ändamål. Ambitioner är att detta ska kunna ske med bevarande och förtydligande av byggnadens arkitektoniska och kulturhistoriska.

Värdekärnor

- Monumentalt högläge med vida utsikt
- Landmärke
- Siktlinjer och blickfång främst från viken
- Representativ entré som accentueras av allén och grusad uppfart till huvudentrén.
- På gårdsplanen ett stort jordfast stenblock som ger karaktär åt platsen.
- Allé, trädgård med uppvuxna träd.
- Våtmarker vid ån och strandäng mot havet.

Vårdshusets arkitektoniska, estetiska och kulturhistoriska värdekärnor ligger således tveklöst i byggnadens placering i landskapet samt i den ursprungliga byggkroppen som trots flera tillbyggnader - främst åt söder, öster och väster - ännu är fullt avläsbar.

På entrésidan som är tämligen välbevarad finns såväl värdefulla snickeridetaljer som plåtarbeten. Den ursprungliga byggnaden har en välarbetad stengrund. Ursprungliga fönstersättning är, trots att fönsterbågarna bytts i sen tid, lätt att återskapa.

Mot söder har byggnaden byggts till med inglasade altaner. Ett fotografi från 1904 visar byggnaden ursprungliga utseende.

Interiört har det skett omfattande förändringar. Entrén, med reception och trapphall, är emellertid tämligen väl bevarad. I en del rum finns fortfarande snickeridetaljer och dörrar som bör kunna bevaras.

För att lyfta fram vårdshusbyggnaden och låta den framträda i sin ursprungliga ståtlighet bör byggnaden ges ett respektområde gentemot tillkommande byggnader. Siktlinjerna mot entrén, bör hållas fria liksom utsikten och vyn mot havet. Tillkommande byggnader bör ges ett eget arkitektoniskt formspråk. De bör även anpassas efter topografin så att de inte konkurrerar om uppmärksamheten gentemot vårdshusbyggnaden.

Förslag

Den ursprungliga delen av vårdshusbyggnaden skalas av från sentida tillbyggnader och fläktar som inte tillmäts ha något bruksvärde. Genom detta kan siktlinjer mot havet och områdets luftighet accentueras och utnyttjas för att höja fastighetens kvalitéer.

Vårdshuset bör färgsättas i ursprunglig nyans. Färganalys bör därför genomföras.

I byggnadens interiör finns värdefulla rumsbildningar med bevarade snickeridetaler främst i receptionsdelen och trapphuset. I en del av del av smårummen finns snickeridetaler, dörrar och boasering.

Alternativ användning

Vårdshusbyggnaden borde genom en varsam ombyggnad kunna omvandlas till flerbostadshus, gemensamhetsanläggning, förskola m.m.

Äppelviken 9 mars 2020

Leifh Stenholm

Fil dr

Kulturdoktorn AB

Fotobilaga

Guö värdshus från söder

Värdshusets västra fasad